

התנכרות יוסף לאחיו - על יוסף כנביא, מחנך או מגשר לע"נ יעקב בן אסתר זצ"ל

א. ספר בראשית פרק מב

(ה) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הָרָעֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (ו) וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַפְּסִים אֲרָצָה: (ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אֲחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם וַיִּדְבַר אֲתָם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר אֲכָל: (ח) וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: (ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאֲתָם: (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֲכָל: (יא) כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחֲנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים: (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִּי עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לָרְאוֹת: (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ: (יד) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: (טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעֲה אִם תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם בְּבֹא אֲחִיכֶם הִקְטַן הָנְהָ: (טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת אֲחִיכֶם וְאֲתָם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הַאֲמַת אֲתָכֶם וְאִם לֹא חֵי פְרַעֲה כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: (יז) וַיֹּאסֹף אֲתָם אֶל מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: (יח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וְחִיו אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא: (יט) אִם כְּנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאֲתָם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רַעְבוֹן בְּתֵיכֶם: (כ) וְאֶת אֲחִיכֶם הִקְטַן תִּבְיִאוּ אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ כֵן:

ב. אברבנאל על בראשית - פרק מא נד ד"ה השאלה ה-ד.

למה התנכר יוסף לאחיו ודבר אתם קשות והלא היה זה לו עוון פלילי בהיותו נוקם ונוטר כנחש? והם אם חשבו עליו רעה, א-להים חשבה לטובה ומה לו להינקם אחרי עשרים שנה?... ואביו הזקן שבע רוגז ומלא דאגות, איך לא חמל עליו והרבה צער על צערו?

ג. רמב"ן על בראשית פרק מב פסוק ט

יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מהלך שנה, היה ראוי להודיעו לכבוד אביו.

ד. אלשיך בראשית פרק מב

והנה טרם נבא אל ביאור הכתובים, נשית לב דרך כלל אל אשר עשה יוסף לאחיו, כי הלא מעשים אשר לא יעשו על יד איש צדיק כמוהו עשה למו. כי הלא תחילת מעשהו דבר אתם קשות, ועוד מעט ויאמר אליהם מרגלים אתם, והגיעם עד שערי מות, כי הם לא ידעו כי קול דברים היה, כי אם שבכל לבבו וכל דעתו היה אומר להשמידם כמשפט למרגלים את הארץ כי אחת דתם להמית. ועדיין לא הטהרו מפחד רעה, וישליך אותם הבורה כי אסרם במשמר שלשת ימים. ובהוציאו אותם ויקח מאתם את שמעון. ובחשבם כי עזרם ה' ויפלטם, השיב כסף איש בפי אמתחתו. ומאז יצאו את העיר לא הרחיקו ויצא לבם מיראתם פן יהרגו כגנבים, ומה גם בהיותם מריקים שקיהם והנה צרורות כספיהם, כי שם פחדו פחד המה ואביהם ואימות מות נפלו עליהם. ויהי כי חשבו שניחם ה', כי הביאו את בנימין והיו משיבים אותו ואת שמעון אל אביהם, ותהפך שמחתם לאבל וערבה כל שמחה, וימצא הגביע באמתחת בנימין, כי גם על פי גזרתם הייתה להמית את בנימין ואת כל אחיו לעבדים, כמאמרם (לקמן מד ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומות וגם אנחנו נהיה לעבדים. ומה ראה על ככה איש צדיק כמוהו להשקותם יין תרעלה זה כמה פעמים. וחלילה לו מעבור על לאו לא תקום ולא תטור:

ה. ספר בראשית פרק מג

(כט) וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנֵימִן אֲחָיו בֶּן אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אֲחִיכֶם הִקְטַן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַחְנֹךְ בְּנֵי: (ל) וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל אֲחָיו וַיִּבְקֶשׁ לְבָכּוֹת וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְדֹּךְ שָׁמָּה:

ו. רש"י על בראשית פרק מג פסוק ל

(ל) כי נכמרו רחמיו – שאלו: יש לך אח מאם? אמר לו: אח היה לי, ואיני יודע היכן הוא. יש לך בנים? אמר לו: יש לי עשרה בנים. אמר לו: ומה שמם? אמר לו בלע ובכר וגוי'. אמר לו: מה טיבן של שמות הללו? אמר לו: כולם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו: בלע - שנבלע בין האומות, בכר - שהיה בכור לאמי, אשבאל - ששבאו אל, גרא - שגר באכסניא, ונעמן - שהיה נעים ביותר, אחי וראש - אחי היה וראשי היה, מופים - מפי אבי למד, וחפים - שלא ראה חופתי ולא ראיתי אני חופתו, וארד - שירד לבין האומות כדאיתא במס' סוטה מיד נכמרו רחמיו:

ז. ספר בראשית פרק נ

(טו) וַיִּרְאוּ אַחֵי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ: יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: (טז) וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְּךָ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: (יח) וַיֵּלְכוּ גַם אַחֵיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנְנוּ לְךָ לְעַבְדִּים: (יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:

ח. ספר בראשית פרק כז

(מא) וַיִּשְׁטַם עֲשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְּלָבוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אַבְל אָבִי וְאֶהְרֶגָה אֶת יַעֲקֹב אַחִי:

ט. ספר בראשית פרק נ

(יט) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֵל תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי: (כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֵׂה פְּיוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִית עִם רַב: (כא) וְעַתָּה אֵל תִּירְאוּ אֲנֹכִי אַכְלָפֶל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם וַיִּנַּחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם:

י. בראשית רבה, פרשת מקץ, פרשה צא

לעיניהם אסרו, כיון שיצאו להם הוציאו, והיה מאכילו ומשקהו ומרחיצו וסכו.

יא. רמב"ן על בראשית פרק מב פסוק ט

כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון, והנה אנחנו מאלמים אלומים, כי "אנחנו" ירמוז לכל אחיו אחד עשר, ופעם שנית ישתחוו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנימן עמהם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה:

ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם, ולאמר מהרו ועלו אל אבי וישלח העגלות כאשר עשה עמהם בפעם השניה, כי היה אביו בא מיד בלא ספק ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו, ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו

באמת:

גם הענין השני שעשה להם בגביע לא שתהיה כוונתו לצערם, אבל חשד אולי יש להם שנאה בבנימין שיקנאו אותו באהבת אביהם כקנאתם בו, או שמא הרגיש בנימין שהיה ידם ביוסף ונולדה ביניהם קטטה ושנאה, ועל כן לא רצה שילך עמהם בנימן אולי ישלחו בו ידם עד בדקו אותם באהבתו:

יב. ספר בראשית פרק מה

(ט) מִהָרוּ וַעֲלוּ אֶל אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמַנִּי אֱלֹהִים לְאָדוֹן לְכֹל מִצְרַיִם רְדֵה אֵלַי אֶל תַּעֲמֹד:

יג. הכתב והקבלה בראשית פרק מב

(ט) ... וכוונתו לא הייתה ח"ו לצערם וכ"ש לצער אביו על חנם, אלא שידע שע"כ יתקיימו החלומות כסדר, ולא רצה לעבור על רצון ה' יתברך... ולכן הקדימה התורה וזיכור יוסף את החלומות, להודיע שכל מה שעשה לא עשה אלא מרוב צדקתו שיקוימו החלומות שלא להתנהג הפך רצון וגזירת עליון, וזהו כלל התורה... כי כאשר ראה שהשם נשאו להיות אדון על כל מצרים, מזה ידע כי כל שאר דברי חלומו יתקיימו אודות אביו ואחיו, ויצר לו מאוד לראות את אביו להשתחוות לפני בנו וכן אחיו יכרעו לפניו, לכן סבב מסבות להצילם מבושת וכלימה זו, התנכר אליהם בל יבושו כי ישתחוו למושל ארץ הנכרי בעיניהם, ודבר אתם קשות למען יאמינו בכל לב כי נכרי הוא, ויסבב בתחבולות להוריד את בנימין והוסיף להתעולל בצדק עד כי גמר אומר הוא יהיה לי עבד ואתם עלו וגוי כי אמר עתה ירד גם אבי להציל בן יקירו מיד עושקו וכרעג יבא וישתחוה למושל נכרי בעיניו, אז אתודע לכולם, והיה כל אשר נעשה כחלום מהקיץ יהיה ולא יבושו עוד לעולם, אך כדבר יהודה רתת לאמר והיה כראותו וגוי והורידו עבדיך את שיבת וגוי לא עצר כח עוד והתודע:

יד. העמק דבר על בראשית פרק מב פסוק ט

את החלומות - שני החלומות. והודיע הכתוב שלא מחמת נקימה ח"ו התהלך עמם בעקשות כזה, אלא משום שנזכר החלומות שהוא כעין נבואה, שהרי החלום הראשון כבר נתקיים, וא"כ עליו לראות שיקוים גם השני, ואם לא יעשה כן יהיה כמו כובש את נבואתו, על כן ביקש סיבה שגיגע לזה:

טו. עקידת יצחק בראשית שער כט (פרשת מקץ)

ותמהני ממה שכתב הרמב"ן ז"ל שעשה כדי שיתקיימו חלומותיו, כי מה תועלת לו בשיתקיימו, ואף כי יהיה תועלת לו, לא היה לו לחטוא כנגד אביו... והחלומות – העושים, יגש פתרונם. גם שתיראה סכלות עצומה שישתדל האדם לקיים חלומותיו, שהרי הם הדברים אשר יעשו שלא מדעת הבעלים:

טז. עקידת יצחק בראשית שער ל (פרשת מקץ-ויגש)

נראה שכוונת יוסף הייתה גם כן בתחילה לבדוק בהם אם היו עדיין בשנאתם אותו או אם נחמו ממעשיהם, והוא לא ראה שתתכן לו זה אם לא בשיבחנם על דבר אחיו בן אמו, לראות מה יעשו כשיראו אותו בצער או בסכנה, ולזה מיד חשב עלילת הגביע, אלא שלא היה שם בנימין, והוצרך להתעולל עלילות ולגלגל ביותן לשם.

יז. אברנאל על בראשית - פרק מב פסוק ז-יד

ראה להביאם בסיון, לדעת אם בשתיים ועשרים שנה שלא ראה אותם שינו את תכונותיהם, ואם נתחרטו ממה שעשו נגדו ובאיזו תכונה קיימת היו. ולכן הבחינם באמור אליהם "מרגלים אתם", עד אשר ראה שעשו תשובה שלימה כמו שאמרו (לקמן מב, כא): "אבל אשמים אנחנו".

יח. אברנאל על בראשית - פרק מב פסוק טו-כד

"אבל אשמים אנחנו". רוצה לומר, לא המקרה נגע בנו, אבל הוא עונש על צד ההשגחה להיותינו אשמים על אחינו יוסף. כי כמו שאז אנחנו בידינו מכרנו אותו ונתנוהו לאויבים, ככה מפני אותו חטא באה עלינו הצרה הזאת, שנצטרך לתת בבחירתנו אחד ממנו ולשומו במאסר ביד אויב. כי זה האכזריות שנעשה עתה דומה לאכזריות אשר עשינו. ולפי שהמעשה ההוא לא היה כמעשה אנשים חכמים ונבונים, אלא כמעשה השיכורים השוגגים עצמם במה שיעשו. ולכן קראו עצמם 'אשמים', מלשון אשם ושוגג הנעשה בבלי דעת:

יט. ספר בראשית פרק מב

(ג) וַיִּרְדּוּ אֶחָי יוֹסֵף עֶשְׂרֵה לְשֹׁבֵר בַּר מִמְצָרִים: (ד) וְאֵת בְּנֵימִן אֶחָי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאֵנִי אֲסוּן: (ו) וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַפְּסִים אַרְצָה:

כ. רש"י על בראשית פרק מב פסוק ג

(ג) וירדו אחי יוסף - ולא כתב בני יעקב מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחיה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם:

כא. מדרש תנחומא מקץ פרק ח

'וירדו אחי יוסף' וגו'. היה לו לכתוב בני ישראל? אלא שבתחילה לא נהגו בו אחיה ומכרוהו, ולבסוף היו מתחרטין ואומרים: מתי נרד למצרים ונחזיר את אחינו לאבינו, וכשאמר להם אביהם לירד למצרים, נתנו כלם דעה אחת להחזירו.

כב. מדרש תנחומא (בובר) פרשת מקץ

אמר להם: תדעו שאתם מרגלים, למה הייתם הולכים ומחזרים בכל המדינה? אמרו לו: אח היה לנו ומכרנוהו לעבד, ומשעה שמכרנוהו אבינו יושב ומתאבל עליו, וירדנו והכסף בידינו, לומר בכל מקום שאנו מוצאים אותו אנו פודים אותו...אמר להם: ואם אינו מבקש למוכרו? אמרו לו: אפילו אנו נשרפים עליו אין אנו זזים עד שנפדה אותו. לכן כשבאו למצרים כל אחד נכנס בשער אחר, והתפזרו בשוקי מצרים כדי לחפש אותו.

כג. ספר בראשית פרק מב

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אֶחָיו אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְּנוֹ אֲלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל פֶּן פָּאָה אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: (כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתְּם לֵאמֹר הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֵאמֹר אֵל תִּחַטְּאוּ בְּיָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם דָּמּוּ הַנְּהָ נִדְרָשׁ:

כד. ספורנו עה"ת ספר בראשית פרק מב פסוק כא

(כא) בהתחננו אלינו ולא שמענו. והיינו אכזרים נגד אחינו, אע"פ שחשבנוהו לרודף היה לנו לרחם בהתחננו, וכנגד מדת אכזריותינו זה האיש מתאכזר נגדנו.

כה. רד"ק על בראשית פרק מב פסוק כא

(כא)... על כן באה אלינו הצרה הזאת, למדנו בספור הזה כי כשתבוא צרה לאדם ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה, ויתחרט עליו ויתוודה לפני האל ויבקש ממנו כפרה :

כו. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ב

(א) אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלון כח. כיצד? הרי שבא על אשה בעבירה, ולאחר זמן נתייחד עמה, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה, ופירש ולא עבר - זהו בעל תשובה גמורה.

כז. כלי יקר על בראשית פרק מב פסוק ז

והנראה לי בזה שמה שלא גלה לאביו עדיין כי הוא חי, לפי שחשב, אם הקדוש ב"ה לא גלה לו, א"כ רצה הקב"ה בצערו כ"ב שנה, מדה כנגד מדה, ואיך יגלה הוא מה שכיסה הקב"ה? כי מצא בשכלו שנגזר על אביו צער כ"ב שנים שלמים מיום ליום, כנגד אותן כ"ב שנים שלא קיים מצות כבוד אביו, ואחר שנשלמו אז נתוודע יוסף אל אחיו, ומה שציער את אחיו עשה כל זה למרק עוונם במה שמכרו אחיהם, וגדול עונם מנשא וצריכין מירוק יסורין מדה כנגד מדה :

וקרוב לזה פירש מהרי"א, והנני מוסיף על דבריו לפרש כל הפרטים והקורות, כי עלילה ראשונה של מרגלים אתם למרק העוון שחשבו את יוסף למרגל.. אלא ודאי שסופם להיות בעלילות מרגלים, כי כל מרגל הולך ומסבב את כל העיר לראות מהיכן היא נוחה ליכבש, וראיה ממה שנכנסו בעשרה שערי העיר סחור סחור וע"י סבוב זה ישתחוו לאלומתו של יוסף, כי יבואו בעלילת מרגלים אתם לראות ערות הארץ באתם. **ובזה נתמרק העוון שחשבו את יוסף למרגל הבא לראות ערות מעשיהם.**

וכנגד מה שהשליכו את יוסף לבור, "ויאסוף אותם אל משמר".... לפיכך 'ויקח מאתם את שמעון', כי הוא השליכו לבור :

ועלילת הגביע הייתה, כדי שעל ידו יהיו בחשש עבדות כמו שפסקו על עצמם, "הננו עבדים לאדוני", כי בזה יתמרק העוון שמכרו את יוסף לעבד.

כח. ספורנו עה"ת ספר בראשית פרק מג פסוק טז

לראות עניינם עם בנימין ולנסות אם יקנאו בו כשירבה משאת בנימין ממשאות כולם.

כט. מדרש תנחומא מקץ פרק י

והיו עומדין ומחבטין לבנימין על כתפיו ואומרין לו : **גנבא ברא דגנבתא** ביישתנו! בן אמך אתה, כך ביישה אמך את אבינו.

ל. ילקוט שמעוני בראשית - פרק מג - רמז קנ

אמר להם יוסף : חס ושלום שאני חושד אתכם, **אלא הנער הזה חשוד.**

לא. רלב"ג על התורה, בראשית, פרק מד

והנה השתדל יוסף להעליל אחיו בנימן, לבחון איך היה מנהג אחיו עמו- רוצה לומר, אם שונאים אותו ויעזבוהו וילכו, או אם יאהבוהו וישתדלו בהצלתו לפי היכולת. ולזה תמצא כי כשנתברר לו שאחיו נוהגים עם בנימים כמנהג אחים, גילה להם שהוא יוסף, והשתדל שיבואו אליו ויכלכלם לחם כדי שלא יורשו.

לב. ילקוט שמעוני בראשית - פרק מד - המשך רמז קנ

'ויגש אליו יהודה', נכנסו לתוכחות. אמר יהודה לנפתלי : קפץ וראה כמה שווקים יש במצרים! קפץ וראה אמר : שנים עשר שווקים, אמר : כל אחד ואחד יחריב שלו, ואני אחריב שלשה.

לג. רבנו בחיי על בראשית פרק מב פסוק כא

(כא) 'אבל אשמים אנחנו על אחינו'. זה דרך הצדיקים כשחוטאים מודים בדבר ומצדיקים עליהן את הדין, וכענין שכתוב (ויקרא ה, יט) אשם הוא אשם אשם לה', ודרך הרשעים שחוטאים ואומרים איננו חטא, הוא שכתוב (זכריה יא, ה) אשר קוניחן יהרגון ולא יאשמו :

לד. מדרש רבה במדבר פרשה יג פסקה יז

אע"פ שאירע לשבטים שבא לידיהם מכירת יוסף, אתה סבור שלא היה בא לידם אותו המעשה אלא א"כ היו רשעים במעשה אחרים, לאו, אלא צדיקים גמורים היו ולא בא לידם חטא מעולם אלא הוא, הה"ד (שם מא) ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגוי, שהיו מפשפשים בעצמם למה אירע להם תפיסת מצרים ולא מצאו אלא זה בלבד, ומתוך גנותם סיפר הכתוב שבתם שלא היה בידם עוון אלא זה בלבד ולפי שמכירת יוסף זכות היה לו שהיא גרמה לו למלוך וזכות היתה לאחיו ולכל בית אביו שכלכלם בלחם בשני רעבון, לכך נמכר על ידם שמגלגלין זכות על ידי זכאי הוי מלאה קטורת.

לה. רש"י הירש בראשית פרק מב פסוק ט

אילו רצה יוסף לעמוד מול אביו ואחיו כשר, וכשר בלבד, אלולי דאג לחזור אל חיק משפחתו כבן וכאח, לא היה זקוק לכל התחבולות הללו. אך הוא, שגם כשר מצרי חניך את בניו לבית יעקב, וגם לאחר מותו ציוה שעצמותיו ינוחו על אדמת אבות, - הוא נאלץ תחילה לחולל תמורה בשתיים: להביא לידי שינוי בדעתו על אחיו, אך בעיקר בדעת אחיו עליו. דעותיהם זה על זה חייבות להשתנות בתכלית למען ישורר ביניהם יחס לבבי הדוק; שאם לא כן גם אילו הוחזר אל משפחתו מבחינה חיצונית, היה הוא אבוד ממשפחתו, ומשפחתו אבודה ממנו. לא היה זה אלא טבעי שהיה בלבו על אחיו, שזכר את קשיחות לבם בהתחננו אליהם ולא שמעו, ולא התחשבו גם בצער אביהם. זכרון זה יוכל להימחות מלבו רק לכשיוכח כי אכן השתנו בתכלית. היה זה אפוא הכרח גמור להעמיד אותם במבחן, אם עוד פעם יהיו מסוגלים - והפעם מתוך סיבות מציאותיות בהחלט - לנתק בן מחיק אביו. אולי מאסר עולם, ואולי המשפחה בבית הנמקה ברעב, - אולי היו אלה סיבות רציניות יותר מאשר סכנה דמיונית הצפויה להם, כביכול, מתאות השלטון של יוסף. מבחן זה היה נחוץ לנפש יוסף; רק לכשיעמדו בו יוכל להעביר מלבו את שארית המרירות.

אך הדבר השני, והוא היה אולי חשוב עוד יותר: יוסף זכר את חלומותיו, זכר איך - על יסוד חלומות אלה - חשדו בו בתאות שלטון, עד כי ראו סכנה צפויה לעצמם, וראו את עצמם זכאים גם לבצע פשע, כביכול להגנה עצמית. אם כך היה הדבר כאשר עוד התהלך ביניהם בכתונת פסים, איך ייראו ממנו עתה בחיל ורעדה, כאשר היה "מלך", ועוד היתה לו סיבה לשנוא אותם ולהתנקם בהם כטבע האדם ההמוני. היה זה אפוא הכרח גמור שיכירו אותו באופיו האמיתי; ולשם כך היה עליו - קודם כל - להיראות לפניהם במעמדו האמיתי. עד כה ראו בו רק "משביר", אולי שוליה של פקיד נמוך; עתה ייראה לפניהם כ"שליט". יידעו מנסיונם שיש לאל ידו לעשות בהם ככל העולה על רוחו. אם למרות זאת יעשה עמהם חסד ויגמול להם טובה תחת רעה, הרי יוכל לקוות שיירפאו מדמיונותיהם המוטעים. כללו של דבר, בשעה שיתוודע אליהם כיוסף, חייבות עיניהם להיפקח, ושני הצדדים יעבירו מלבם את כל זכרונות העבר; רק כך יוכל היה לקוות לחזור אל אביו ואחיו כבן וכאח. אם אין טעות בידינו, הרי שיקולים אלה הם שהניאו את יוסף מלשלוח הודעה לאביו בשנות אושרו. מה בצע ליעקב לזכות בבן אחד ולשכל תחתיו עשרה, ולראות מתיחות ואיבה שרויות בין בניו?! אך למטרה גדולה זו הוא נזקק לכל התחבולות הללו, והיו אלה - לדעתנו - ראויות בהחלט לחכמתו של יוסף.

לו. ספר בראשית פרק נ

(טו) וַיִּרְאוּ אַחֵי יוֹסֵף כִּי מֵת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטְמֵנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: (טז) וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צָוָה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבְדֵּךְ יוֹסֵף בְּדַבָּרָם אֵלָיו: (יח) וַיֵּלְכוּ גַם אֲחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הֲנֵנוּ לְךָ לְעַבְדִּים:

לז. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טז/ב

וינחם אותם וידבר על לבם - אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר, מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב: ומה עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, נר אחד היאך יכול לכבות עשרה נרות?